

26. ULUSAL DİL BİLİM KURULTAYI BİLDİRİLERİ

24-26 Mayıs 2012

Yayına Hazırlayanlar

Nazlı BAYKAL

Kağan BÜYÜKKARCI

Gülin ULUSOY

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınıdır.

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla yayının tamamı ya da bir bölümü kopyalanamaz, çoğaltılamaz. Yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.

2013 Süleyman Demirel Üniversitesi

ISBN 978 - 9944 - 452 - 67 - 0

SDÜ Basımevi
ISPARTA

Süleyman Demirel Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Yabancı Diller Eğitimi Bölümü

Kurultay Düzenleme Kurulu

Nazlı BAYKAL

Kağan BÜYÜKKARCI

Gülin ULUSOY

Rümeysa PEKTAŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa
No

Önsöz

I. Konuk Konuşmacının Bildirisi

TÜRKÇE'NİN SÖZCÜK DİZİMİ VE DİL MODELLEMESİ

A. Sumru ÖZSOY..... 1

II. Bildiriler

"WALS" YAPABİLİR MİYİZ?

Nadir Engin UZUN..... 12

TÜRKÇEDE AD+AD(S)I BİÇİMİNDEKİ AD BİLEŞİKLERİNİN SÖZLÜKSELLEŞMESİ

Soner AKŞEHİRLİ..... 21

ÜLKEMİZDEKİ POLİTİKACILARIN KULLANDIĞI KABA SÖZCELER

Cumhur ŞAKTANLI..... 32

ÇOKDİLLİ ORTAMLARDA DİLLER ARASI ETKİLEŞİM: ORTOGRAFİK/ SESBİLİMSEL ETKİLEŞİMİN DOĞASI VE YÖNÜ

Nur Başak KARATAŞ - Belma HAZNEDAR..... 38

FELSEFE DİLİ OLARAK TÜRKÇE

Emel KOÇ..... 45

İNSAN KENDİNİ TANITIRKEN NELER ANLATIR? ANKETE DAYALI TOPLUMDİLBİLİMSEL BİR DENEME

Marie-Hélène SAUNER-LEROY - Gökşin GÖKTÜRK..... 57

DİL CAMBAZI VE TÜRKÇEDE GEÇİŞSİZ EYLEMLER

Ashlı GÜRER - Adem Efe GENCER - Tunga GÜNGÖR - A. Sumru ÖZSOY..... 67

TÜRKÇENİN ÖTÜMLÜ ÖTÜMSÜZLERİ

Cem YÜKSEL..... 76

TÜRKÇE'DE YAN TÜMCELERDE KİPLİĞİN İMLENMESİ

Eser ERGUVANLI TAYLAN..... 82

TÜRKÇE YANSIMA İKİLEMELERDEKİ SES ALMAŞMASI

Semra BATURAY..... 96

TÜRKÇE'DE ÇOKLU SORU ADILLARININ EDİNİMİ

Belma HAZNEDAR..... 105

ETHEM BARAN'IN "ORMANLARIN GÜMBÜRTÜSÜ *" ÖYKÜSÜNÜN TUTARLILIK ve GÖNDERİM DÜZLEMİNE İLİŞKİN GÖRÜNÜMLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mine HOŞCAN BİLGE..... 113

GAZETE DİLİNDE EDİLGEN YAPILAR

Senem CELLAT..... 118

HAYVAN EĞRETİLEMELERİ: BAYKUŞ AKILLI MI? UĞURSUZ MU?

Türkey BULUT..... 125

ÇOCUKLARIN DİL GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLERİN DİLBİLGİSEL EDİNCİ KAZANIM SÜREÇLERİNE ETKİSİ

Bekir SAVAŞ..... 134

	Sayfa No
İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ANLATISAL TİPTEKİ YAZILI ÖRÜNLERİNİN METİN DİLBİLİM BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ Sezgin DEMİR.....	147
TÜRKÇEDE SIFAT EYLEMLER Aslı GÜRER.....	157
CAMİLLE'DEN CEMİLE'YE: ÇEVİRİ ÇOCUK EDEBİYATINDA FRANSIZCA'DAN TÜRKÇE'YE YAPILAN KÜLTÜREL UYARLAMALAR Feyza ALTINKAMIŞ TÜRKAY - Hatice SOFU.....	167
TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK KULLANANLARIN SÖZCÜK DİZİMİ TERCİHLERİ Aslı ALTAN.....	175
TÜRKÇE KONUŞMALARDA SIRA TAMAMLAMA VE SIRA TUTMA EYLEMLERİNİN BÜRÜNSEL ÖZELLİKLERİ Emel KÖKPİNAR KAYA - Emre YAĞLI.....	184
YAŞAM ÖYKÜSÜ VE ÖZNEL DİLSELLİK: TOPLUMDİSEL GÖSTERGELER Meryem ŞEN.....	195
DENİZLİ AĞZINDA TÜMCESEL TÜMLEÇLERİN YAPISI: ÖLÇÜNLÜ TÜRKÇE İLE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA Yağmur SAĞ.....	208

TÜRKÇE KONUŞMALARDA SIRA TAMAMLAMA VE SIRA TUTMA EYLEMLERİNİN BÜRÜNSEL ÖZELLİKLERİ

Emel KÖKPINAR KAYA - Emre YAĞLI

Hacettepe Üniversitesi

emelkokpinar@hacettepe.edu.tr, yagli@hacettepe.edu.tr

1. GİRİŞ

Konuşmanın en baskın özelliklerinden biri etkileşimsel, doğal ve karşılıklı bilgi inşa eder nitelikte olmasıdır (Yang, 2001:1). Bu özellikler konuşmaya süregelen bir yapı kazandırır. Bu süregelen yapı konuşma sırası alma eylemlerini de beraberinde getirirken aynı zamanda sıra yapılandırma birimlerinin oluşmasını da sağlar. Sıra yapılandırma birimleri, konuşmanın katılımcılar arasında sezdirimsel bir düzen çerçevesinde devam etmesine olanak sağlayan ve sıra verme ve sıra tutma eylemlerini içinde barındıran konuşma odacıklarıdır. İşte bu sıra verme ve sıra tutma eylemleri, konuşmadaki sıra alma düzeninin temelini oluşturur. Anahtar özelliği, sıra başlangıçlarının “tahmini zamanlaması” (Jefferson, 1973) olan sıra alma, katılımcıların yönettiği toplumsal bir organizasyon sürecidir (Sacks ve diğ., 1974, 1978). Konuşmadaki bu sıra alma olgusu sözdizimsel, edimbilimsel ve bürütsel özellikler göstermektedir. Bütün, konuşma sezdirimlerinin aktarılışında ve yorumlanmasında egemen bir öge olarak verilebilir (Ergenç ve Uzun, 1998). Konuşmanın bürütsel yapısı temelde üç özellik gösterir (Cutler ve Pearson, 1985):

- (1) a. Titreşim sıklığı / ses yüksekliği (F0)
- b. Süre
- c. Titreşim genliği

Titreşim sıklığı (F0) Hz ile ölçülür ve ses yüksekliği olarak algılanır. Süre zaman olarak ölçülür ve konuşma temposu olarak algılanır; titreşim genliği ise dB olarak ölçülür ve yüksek seslilik olarak işaretlenir. Konuşmanın sonunda artan ya da azalan ses yüksekliği “dizi bağlamlar oluşturarak tam bir konuşma eylemi gerçekleştirir” ve bu birimler “sıra geçişine uygun alanlar” (Transition relevant points, TRPs) olarak verilir (Ford ve Thompson, 1996:150).

Alanda Türkçe üzerine verilen konuşma çözümlemesi çalışmaları (Huls, 2000; Toksöz, 2001; Stensig, 2001; Karahan, 2005; Bulut ve Manasoğlu, 2008; Ergül, 2010) iki temel yaklaşım sergiler: Yöntem olarak konuşma çözümlemesi ve budunsal yöntembilim çerçevesine konuşma çözümlemesi. Bu bakımdan çalışma, alandaki konuşma çözümlemesi incelemelerine bürütsel betimleme getirmeyi ve bürütsel betimleme çerçevesinde sıra alma eylemlerine yönelik yöntembilimsel bir katkı yapmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Türkçedeki bürütsel birimlerin sıra verme ve sıra tutma eylemlerinin sergiledikleri bürütsel özellikler betimlenecektir.

2. YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi konuşma çözümlemesiyle sınırlandırılmış ve yöntembilimsel katkı olarak belirtilen bürütsel incelemeyle desteklenmiştir. Konuşma çözümlemesi uygulama alanları olarak:

- (2) (Drew ve Heritage, 1992; Drew ve Sorjonen, 1997; Heritage, 1997)
- a. Sıra alma organizasyonu
- b. Etkileşim yapısının genel düzeni
- c. Konuşma yapılanma sırası
- ç. Sıra alma tasarımı
- d. Sözcük seçimi
- e. Bilgi asimetrisinin epistemolojik ve diğer farklı organizasyonu

Türkçenin ses yüksekliği temelli bir dil olduğunu göz önünde bulundurarak (Beckman, 1986) bu çalışma, bürünsel yapıların konuşma içerisindeki işlevlerini betimlemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada incelenen sessel değerler titreşim sıklığı (ses yüksekliği), süre ve ses örüntüsüdür (titreşim genliği).

Veritabanında bulunan doğal ses kayıtlarının titreşim sıklığı, süre ve titreşim genliği betimlemeleri Praat yazılımı (Boersma ve Weenink, 2011 - sürüm 5.3.02) ile gerçekleştirilmiş ve sözlü kayıt yerleşiminde abecesel çeviri yöntemi (Wray ve diğ., 1998) kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan abecesel ve bürünsel işaretlemeler şu şekilde verilebilir:

Tablo 1: Bürünsel işaretlemeler

sözcük	Tanımlanabilir durumda olan sözcükler standart dil çerçevesinde yazılmıştır ve sesbilgisel işaretleme kullanılmamıştır.
...	Tamamlanmamış bir sözceyi işaret eder.
aralık	Aralık uzunluğu parantez içindeki sayılarla belirtilir. Örnek: (1.25)
=	Konuşmaların aralıksız bir şekilde birbirini takip ettiğini gösterir.
[]	Konuşmadaki sessel çakışmayı işaretler.
:	Ardına geldiği sesin uzadığını gösterir.
<H>	Altına geldiği seslem dizisinin, çevreleyen diğer seslemlerden daha fazla ses yüksekliğine sahip olduğunu gösterir.
<L>	Altına geldiği seslem dizisinin, çevreleyen diğer seslemlerden daha az ses yüksekliğine sahip olduğunu gösterir.
<↑>	Altına geldiği seslem veya seslem dizisinin, çevreleyen diğer seslemlerden daha yüksek ses ile boğumlandığını gösterir.
<p>	Altına geldiği seslem veya seslem dizisinin, çevreleyen diğer seslemlerden daha alçak ses ile boğumlandığını gösterir.
<CRES>	Altına geldiği seslem dizisinin artan yüksek ses ile boğumlandığını belirtir.
<DEC>	Altına geldiği seslem dizisinin azalan yüksek ses ile boğumlandığını belirtir.

3. VERİ

Bu çalışmada kullanılan veri, Türkçe ana dili ve standart dil konuşucularının aile içi konuşmalarına dayanır ve süregelen günlük doğal konuşmaların dijital ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmesi ile oluşturulmuştur. Bilimsel etik gereğince, kayıt öncesinde, katılımcılardan ses kayıtlarını kaydetme izni, kayıt sonrasında ise ses kayıtlarının bilimsel bir çalışmada kullanma izni alınmıştır.

Katılımcıları 23-70 yaş aralığında ve sayıca birbirine yakın kadın ve erkeklerden oluşan günlük doğal konuşma kayıtlarının toplam süresi 08:05:06'dır ve farklı uzunluklara sahip 7 ayrı konuşmadan derlenmiştir. Bu veri içinden, toplam uzunluğu 00:39:09 olan 28 etkileşimsel anlatı seçilmiş ve bu anlatılar sırasında gerçekleşen sıra alma eylemleri incelenmiştir. Etkileşimsel anlatıların, anlatıcılar ve dinleyenler arasında ortak gerçekleştirilen karmaşık konuşma yapıları

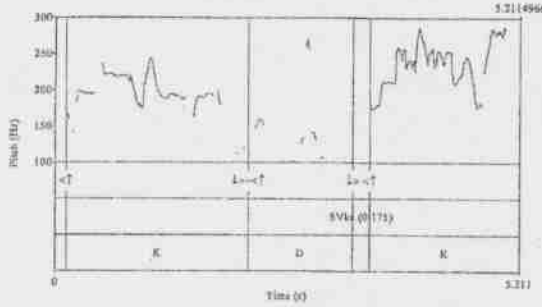
(Beach, 2000:379) olmalarından ve konuşma sırasının incelenmesinde ana konuşucunun ve dinleyici katılımcıların belirlenmesini kolaylaştırmalarından kaynaklı olarak bu çalışma etkileşimsel anlatılar üzerine yapılandırılmıştır. Etkileşimsel anlatıların genellikle arkadaş ortamında ve aile üyeleri arasında gerçekleşmesinden (Polanyi, 1985; Ochs ve diğ., 1996) dolayı çalışmanın veritabanı aile içi konuşmalar ile sınırlandırılmıştır. İncelenmek üzere seçilen 28 etkileşimsel anlatı, 50-70 yaş aralığında ve sayıca birbirine yakın kadın ve erkek aile üyelerinin konuşmalarından seçilmiştir. Her konuşucudan en fazla 3 anlatı alınmış ve bu anlatıların katılımcıların kişisel deneyim anlatıları olmalarına dikkat edilmiştir.

4. İNCELEME

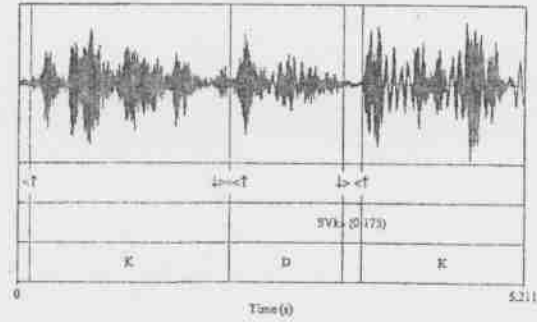
Bu bölümde ses kayıtlarından elde edilen veritabanı sıra verme (tamamlama) ve sıra tutma eylemleri çerçevesinde iki grupta incelenmiştir.

4.1. Sıra Verme (Tamamlama)

Sözdizimsel ve bürünsel işaretler konuşucunun konuşmayı tamamladığını belirtir (Couper-Kuhlen ve Ford, 2004; Ford ve Thomson, 1996; Schegloff, 2000). Sıra tamamlamanın temel bürünsel işaretlerinden biri olan ses yüksekliğinde gerçekleşen düşüşler ile geçiş alanları ortaya çıkar (Ford ve Thompson, 1996:150). Sözdizimsel ve edimbilimsel işaretlerle desteklenen bu geçiş alanları: (i) Aralıksız geçiş (SV-a), (ii) kısa aralıklı geçiş (SVka<0.5sn) ve (iii) uzun aralıklı geçişlerdir (SVua>0.5sn).

Grafik 1: Sıra verme - titreşim sıklığı F0

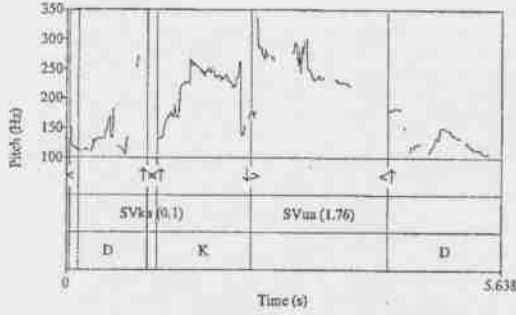
Grafik 2: Sıra verme - titreşim genliği

(3)

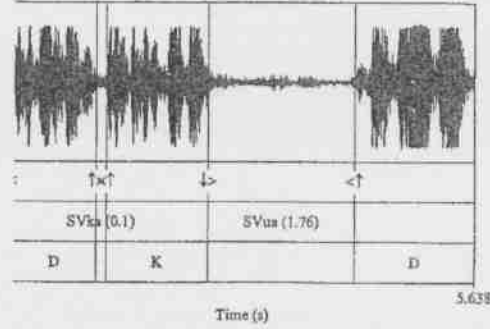
- 1 K: Janttan ayrılıyor
- 2 HAVALARI ↓ havası gidiyor =
<H H> <L L>
<f f> <DEC>
- 3 D: = YA ↓ işte abi yani (0.17)
<> H <LL>
<> f <DEC>
- 4 K: HAVASI GİDİNCE ↓
<H H>
< CRES >
- 5 işte ne yapıyor...

Parça (3)'te (K) anlatıcısı çevredeki seslem grubundan daha yüksek seslilikle çıkarılan *havalari* sözcüğünden sonra ses yüksekliğinde azaltma uygulamakta ve 2. satır sonunda bulunan *gidiyor* sözcüğü ile hem sözdizimsel, hem de bürünsel işaret vermektedir. (D) dinleyicisi de (K) anlatıcısının konuşmayı bitirmesi ve sıra geçişini işaret etmesi ile eş zamanda 3. satırda sırayı almaktadır (=). 3. satır sonunda ise yine (D) dinleyicisi *ya* sözcüğünün ardından başlayan ses

yüksekliğindeki düşüş ve titreşim genliğindeki azalma ile *yani* sözcüğü üzerinde sıra geçiş işaretini vermektedir (0.17). 4. satırda da (K) anlatıcısı (D) dinleyicisi tarafından verilen sırayı bürünsel açıdan ses yüksekliğinde ve titreşim genliğinde, çevredeki sessel birimlerden daha baskın bir şekilde almıştır.

Grafik 3: Sıra verme - titreşim sıklığı F0

Grafik 4: Sıra verme - titreşim genliği

(4)

- 1 D: O akarsu NEREDE? (0.10)
<H H>
< CRES >
- 2 K: TELEVİZYONDA ↓ gösterdi ya (1.76)
<H H> <>L
< CRES > <>DEC
- 3 D: HAYIR ↓ nereye akıyor yani...
<H H>
<f f>

(4)'te ise (D) dinleyicisi soru tümcesiyle sırayı (K) anlatıcısına vermektedir. Sözcenin sonunda ses yüksekliğinde gerçekleşen artışın nedeni ise (D) dinleyicisinin sırayı soru tümcesiyle vermesidir. 1. satır sonunda verilen bu işaretin ardından (0.10) 2. satırda (K) anlatıcısı, ses yüksekliğindeki artış ve çevredeki seslemlere oranla yükselen seslilik uygulayarak *televizyonda* sözcüğü ile sırayı almıştır ve bu satırın sonunda uzun aralıkla sırayı (D) dinleyicisine bırakmıştır (1.76).

4.2. Sıra Tutma

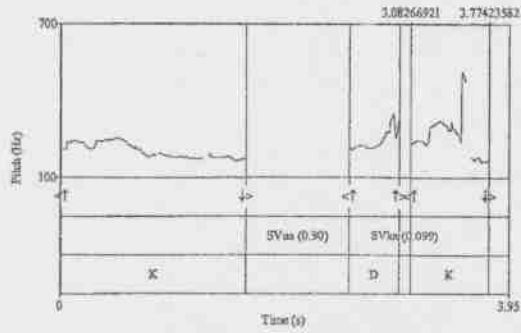
Etkileşimsel konuşmalarda katılımcılar, konuşmalarına ne zaman ve nasıl başlayacaklarını, bir başka deyişle, konuşma sırasını ne zaman ve nasıl alacaklarını süregelen sıra ile bağlantılı olarak planlar (Jefferson 1974, Sacks ve diğ., 1974).

Çalışmada içerilen verilerde sıra tutma eylemi, anlatıcı ve dinleyici odaklı olarak, sessel çakışmalar oluşturarak ya da oluşturmadan aşağıdaki yönelimlerde gerçekleşmiştir:

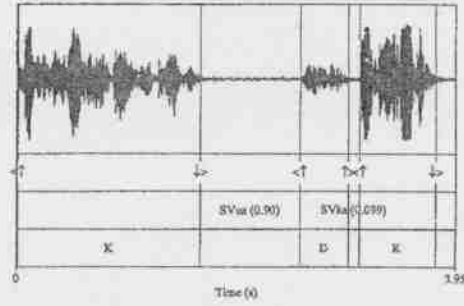
a) Bir konuşma etkileşiminde konuşucu, ses yüksekliğindeki düşüş ve ses genliğindeki azalma ile birlikte verdiği ses örüntüsü üzerindeki uzun süre ile konuşmayı bitireceğini sezdirir ve dinleyici sırayı alır. Grafik 1 ve Grafik 2'de ve (3)'teki abecesel çeviride içerilen örnekler belirtilen bu sıra tutma eylemini kapsamaktadır. (3)'te verilen parçada (K) anlatıcısı, 2. satırda bulunan ve çevredeki seslemlere göre daha yüksek seslilikle çıkarılan ve titreşim genliğine sahip olan *havaları* sözcüğünün ardından satır sonundaki *gidiyor* sözcüğüne kadar bu değerleri aşamalı olarak düşürmektedir. (D) dinleyicisi de (K) anlatıcısı tarafından verilen bu işaretin ardından 3. satırda aralıksız bir şekilde sırayı tutmaktadır. Benzer bir şekilde 3. satır başında

bulunan *ya* sözcüğünden *yani* sözcüğüne kadar (D) konuşucusu ses yüksekliğinde düşüş ve titreşim genliğinde azalma uygulamakta ve 3. satırdaki sözcenin ardından (0.17) (K) anlatıcısı sırayı almaktadır.

b) Konuşucu ses yüksekliğini düşürerek konuşmayı bitireceğini sezdirir. Ancak dinleyici sırayı geribildirim kullanarak alır ve sırayı yine konuşucuya verir.

Grafik 5: Sıra tutma (b1) - titreşim sıklığı F0

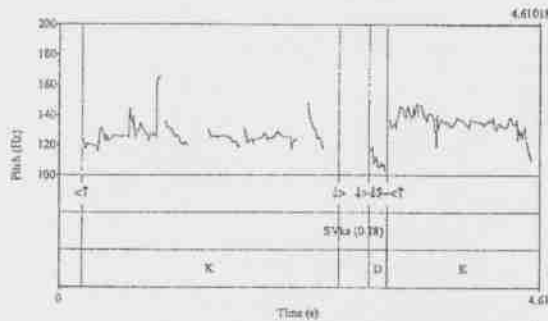

Grafik 6: Sıra tutma (b1) - titreşim genliği

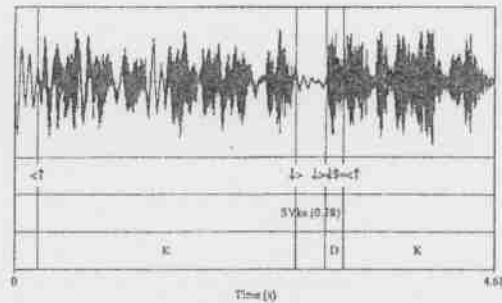
(5)

- 1 K: Benim GÜNÜME ↓ bile
<H H>
<f f>
- 2 gelmedi ablan (0.90)
<L L>
<p p>
- 3 D: Hı:: (0.09)
<> H
<> CRES
- 4 K: Dedim dedim...

(K) anlatıcısı 1. satırda bulunan *günüme* sözcüğünden 2. satır sonunda bulunan ve tümcenin sonu olan *ablan* sözcüğüne kadar ses yüksekliği ve titreşim genliğinde aşamalı olarak sönme göstermektedir. Konuşmanın ardından (0.90) sırayı 3. satırdaki *hı* geribildirim sözcüsü ile (D) dinleyicisi almaktadır ve (K) anlatıcısının uyguladığı benzer ses özelliğini göstererek sıra geçişine uygun bir alan oluşturmaktadır ve sıra kısa aralıklı geçişle (K) anlatıcısına tekrar geçmektedir.

Grafik 7: Sıra tutma (b2) - titreşim sıklığı F0

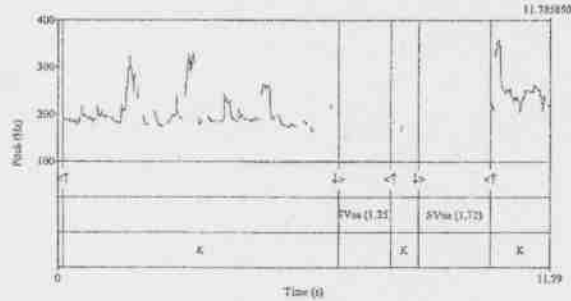

Grafik 8: Sıra tutma (b2) - titreşim genliği

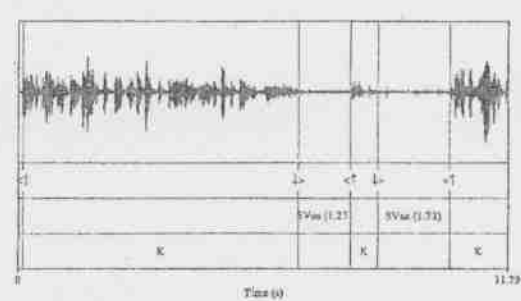
- (6)
- 1 K: Şimdi Madımak Dondurmacısı
var (0.28)
<> L
<> DEC
- 3 D: Tamam =
<L L>
<DEC >
- 4 K: = ONUN ↓ sokağının arasından...
<H H>
<f f>

(6). parçada 2. satırda bulunan sözcü sonunda ses yüksekliğinde düşüş ve titreşim genliğinde azalma görülmektedir. (K) anlatıcısının ardından (0.28) (D) dinleyicisi, 1. ve 2. satırlarda (K) anlatıcısı tarafından verilen sözcüye 3. satırda *tamam* sözcü ile destek geribildirimini vermektedir. 4. satırda ise (K) anlatıcısı, 3. satırda (D) dinleyicisi tarafından bürünsel araçlar ile sezdirilen sıra geçiş alanını görmekte ve sıra tutma eylemi için belirtilen bürünsel araçları kullanarak aralıksız geçiş ile sırayı almaktadır.

c) Konuşucu ses yüksekliğini düşürerek konuşmayı bitireceğini sezdirir. Ancak dinleyici sırayı almazsa, konuşucu sırayı kendi alır ve bunun göstergesi ses yüksekliğidir.

Grafik 9: Sıra tutma (c) - titreşim sıklığı F0

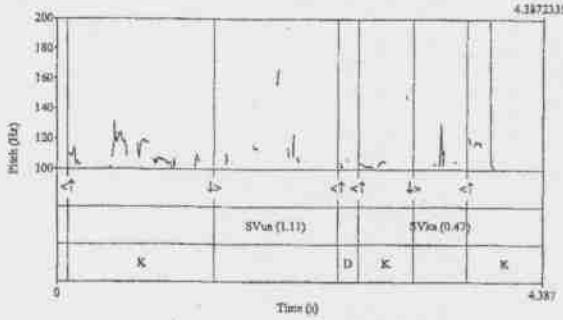

Grafik 10: Sıra tutma (c) - titreşim genliği

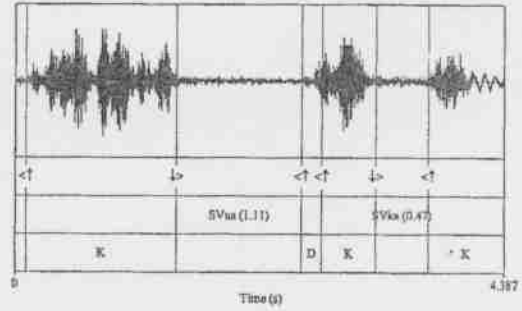
- (7)
- 1 K: Çok zarar yaptılar
Nuran'a dedi (1.25)
< > L
< > DEC
- 3 K: Mürrüvet dedi (1.72)
< > L
< > p
- 4 K: BİR DE ↓ bir ç... Muradiye dedi ...
<H H>
<f f>

Parça (7)'de 2. ve 3. satırlarda (K) anlatıcısı sıra geçişine uygun alanları ses yüksekliğindeki düşüş ve titreşim sıklığındaki azalma ile (D) dinleyicisine sunmakta ancak (D) dinleyicisinin sırayı almamasının ardından 3. ve 4. satırda kendi sırasını tutmaktadır.

d) Konuşucu ses yüksekliğini düşürerek konuşmayı bitireceğini sezdirir; dinleyici konuşmaya başlar, ancak konuşucu ses yüksekliğini kullanarak sırayı tutar.

Grafik 11: Sıra tutma (c) - titreşim sıklığı F0

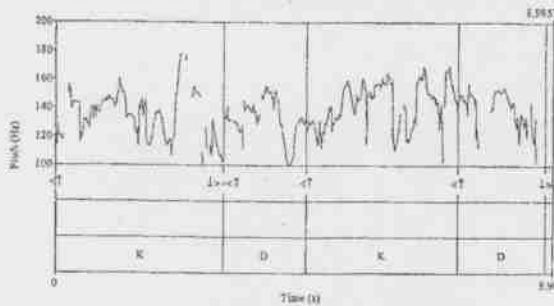
Grafik 12: Sıra tutma (c) - titreşim genliği

(8)

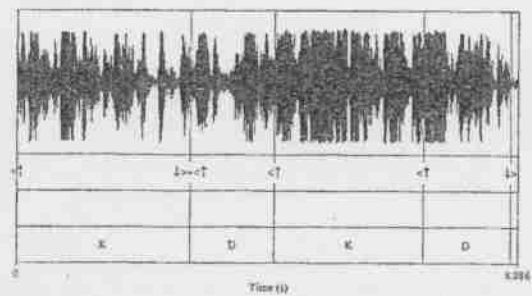
- 1 K: Çünkü adam keleşin teki (1.11)
< > L
< > DEC
- 2 D: Colin ...
<L L>
<p p>
[
- 3 K: GENÇ (0.47)
<H H>
<CRES>
- 4 K: AMA ↓ ...
< > H
< > CRES

(8). alıntının 1. satırında (K) anlatıcısı sözcü sonunda bulunan *teki* sözcüğü üzerindeki düşük ses yüksekliği ve çevredeki seslemlere göre aşamalı olarak azalma gösteren titreşim genliği ile sıra geçişine uygun alanı (D) dinleyicisine uzun aralıklı geçiş ile işaret etmektedir (1.11). (D) konuşucusu da 2. satırda *Colin* sözcüğü ile sırayı almıştır ancak (K) anlatıcısı tarafından ses yüksekliği ve titreşim sıklığı bakımından bu sözcüğe daha baskın olarak boğumlanan 3. satırdaki *genç* sözcüğü ile anlatıcı sırayı sessel çakışma ile tutmuş ve sonrasında sıra geçişine uygun alan oluşturarak sırayı vermiştir (0.47).

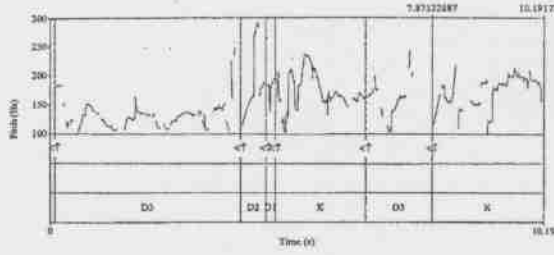
e) Konuşucu ses yüksekliğini düşürerek ve titreşim sıklığını azaltarak konuşmayı bitireceğini sezdirir, dinleyici konuşmaya başlar, ancak konuşucu ses yüksekliğini kullanarak sırayı tutma girişiminde bulunur. Aynı anda dinleyici sırayı sessel baskınlıkla alır.

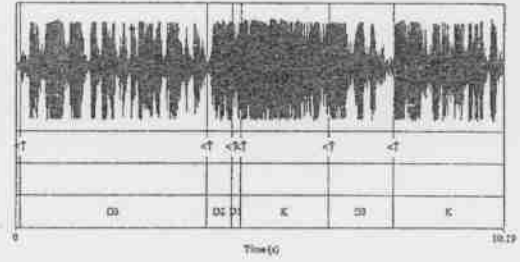
Grafik 13: Sıra tutma (c) - titreşim sıklığı F0

Grafik 14: Sıra tutma (c) - titreşim genliği

Grafik 15: Sıra tutma (c) - titreşim sıklığı F0

Grafik 16: Sıra tutma (c) - titreşim genliği

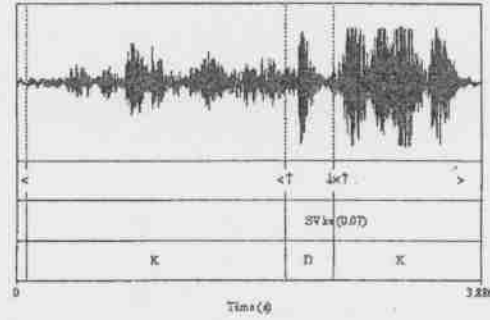
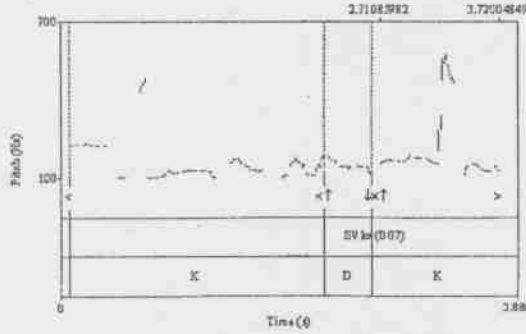
(10)

- 1 D3: Hayır yani nereye akıyor yani.
 2 Porsuk'a mı akıyor, Sakarya'ya mı akıyor?
 3 Hangi SU ↓ o? =
 <> H <> L
 <> f <> p
 4 D2: = YA ↓ Bozüyük'te ...
 <> H
 <> f
 5 D1: [TUT ...
 < > H
 < > f
 6 K: [YA ↓ neresi mi var
 <> H
 <> f
 7 neresinde olduğunu bilmiyorsun.
 8 D3: [ÖYLE ↓ bir su yani
 <H H>
 <f f>
 9 Eskişehir'de
 10 K: [VAR YA ↓ adam televizyonda gösterdi.
 <H H>
 <CRES>

(10). çıktıda (D3) dinleyicisi 3. satırda bir soru ile sırayı bırakmakta ve bu diğer dinleyicilerin yarışçıl nitelikteki sıra tutma girişimlerinin oluşmasına sebep olmaktadır. 4. satırda (D2) dinleyicisi konuşmayı aralıksız almaktadır ancak (D1) dinleyicisi tarafından sözü kesilmekte ve yarışçıl nitelikte olan sessel bir çakışma ortaya çıkmaktadır (Satır 5). 6. satırda (K) konuşucusu sessel çakışma yaratarak ve ses yüksekliğindeki artış ve titreşim genliğinde yükselen şiddet gösteren *ya* sözcüğünü kullanarak sırayı (D1) dinleyicisinden almaktadır. 8. satırda (D3) dinleyicisi, (K) konuşucusunun sözünü, daha baskın ses yüksekliği ve titreşim sıklığı kullanarak kesmiş, sessel çakışma oluşturarak sırayı tutmuştur. 10. satırda ise (K) konuşucusu aynı bürünsel araçları kullanarak ve sessel çakışma ile (D3) dinleyicisinin sözünü kesmiş ve sırayı almıştır.

4.2.1.2. İşbirlikçi sıra tutma

İşbirlikçi sıra tutma eylemi, sıra devamlılığına zarar vermeden ana konuşucunun söylediklerini destekleme ya da kuvvetlendirme amacı taşır.

Grafik 17: Sıra tutma (c) - titreşim sıklığı F0

Grafik 18: Sıra tutma (c) - titreşim genliği

(11)

- 1 K: Dönmesi için
- 2 mecburen öyle
- 3 D: [KESKİN ↓ (0.07)
<H H>
<f f>
- 4 K: DÖNMEM ↓ lazım he ...
<H H>
<f f>

(11). parçanın 2. satırında (K) konuşucusu tarafından verilen *öyle* sözcüğü üzerinde (D) dinleyicisi tarafından söylenen *keskin* sözcüğü ile sessel çakışma meydana gelmiş ve (D) dinleyicisi kullandığı baskın ses yüksekliği ve titreşim genliğindeki artışla sırayı tutmuş ve düşen bürün öğeleriyle sırayı vereceğini sezdirmiştir. 4. satırda ise (K) anlatıcısı, 3. satırda (D) dinleyicisi tarafından sezdirilen sıra geçişini gerçekleştirmiş, sırayı alarak anlatımına devam etmiştir.

5. SONUÇ

Çalışmada sıra tamamlama ve sıra tutma eylemlerinde gerçekleşen organizasyonun bürünsel özellikleri betimlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, konuşucuların sıra tamamlama ve sıra tutma eylemlerinde ses yüksekliği, titreşim genliği ve süre gibi farklı bürünsel araçları kullandıkları görülmüştür. Konuşma sırasında konuşucular tarafından (i) sıranın verilmesi (sıra tamamlama) ses yüksekliğinin düşmesi ve titreşim genliğinin azalması, (ii) sıranın tutulması ise ses yüksekliğinin yükselmesi ve titreşim genliğinin artması ile ve bunun belirli bir süre boyunca sürdürülmesiyle sağlanmaktadır.

Konuşucular, sıra yapılandırma organizasyonu sürecinde adı geçen bürünsel araçlara ek olarak sözdizimsel ve edimbilimsel öğeleri de kullanmaktadır. Çalışmada incelenen veri kapsamında sözdizimsel ve edimbilimsel sezdirim birimlerine rastlanmıştır. Sıra alma eylemlerini içeren daha farklı ve kapsamlı veri üzerinde, bürün, sözdizim ve edimbilim araçlarının ve bunların etkileşimlerinin incelenmesi olanaklıdır.

Kaynakça

- Beach, W. A. (2000). Inviting collaborations in stories about a woman. *Language in Society* 29, 379-407.
- Beckman, M. E. (1986). *Stress and Non-stress Accent*. Dordrecht: Forris Publications.
- Boersma P. and Weenink D. (2011). Praat: Doing phonetics by computer, version 5.3.02. Retrieved from <http://www.praat.org> (Nov, 2011).
- Bulut, D. ve Manasoğlu, H. (2008). Türkçede söz kesme eylemi: Kim, nerede, niçin daha çok söz kesiyor?. *21 Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı*. 163-171.
- Cutler, E.A. ve Pearson, M. (1985). On the analysis of prosodic turn-taking cues. John-Lewis, C. (Ed.). *Intonation in Discourse*. 139-155.
- Drew, P. ve Heritage, C. (1992). *Talk at work: Interaction in institutional settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew, P. ve Sorjonen, M. L. (1997). Institutional dialogue. In T. v. Dijk (Ed.), *Discourse studies: A Multidisciplinary Introduction: Discourse as Social Interaction in Society*. Cilt 2. Londra: Sage. 92-118.
- Ergenç, İ. Ve Uzun, L. (1998). Bir söylem ögesi olarak ezgi. *DTCF Dergisi* 38, sayı 1-2. 121- 155.
- Ergül, H. (2010). Interaction, gender and cultural expectations in a Turkish marriage show. *ARECLS 2010*, Sayı 7. 59-79.
- Ford, C. ve Couper-Kuhlen, E. (2004). *Sound Patterns in Interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Ford, C. E., Fox, B.A. ve and Thompson, S. A. (1996). Practices in the construction of turns: the "TCU" revisited. *Pragmatics*. Sayı 6. 427-454
- Heritage, J. (1997). Conversation analysis and institutional talk: Analyzing data. In D. Silverman (Ed.), *Qualitative analysis: Issues of the theory and method*. Londra: Sage. 161-182.
- Huİs, E. (2000). Power in Turkish migrant families. *Discourse and Society*. Cilt 11/3. 345-372.
- Jefferson, G. (1973) A Case of Precision Timing in Ordinary Conversation: Overlapped Tag-positioned Address Terms in Closing Sequences. *Semiotica* 9. 47-96.
- Karahan, F. (2005). Toplumrühbilimsel betimlemeler ve eleştirel söylem çözümlemesi bağlamında "Gelinim olur musun?" Adlı yarışmadaki dedikodu nitelikli konuşmalara yönelik bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt 22, sayı 1. 125-154.
- Ochs, E.S., Smith, R. C., Taylor, C. E. (1996). Detective stories at dinner-time: problem solving through co-narration. In: Briggs, C. (Ed.), *Disorderly Discourse: Narrative, Conflict, and Inequity*. New York: Oxford University Press. 95-113.
- Polanyi, Livia, (1985). *Telling the American Story: A Structural and Cultural Analysis of Conversational Storytelling*. MA: MIT Press.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. and Jefferson, G. (1974) A Simplest Systematics for the Organization of Turn Taking for Conversation. *Language* 50 (4). 696-735.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. and Jefferson, G. (1978). A Simplest Systematics for the Organization of Turn Taking for Conversation, In J.N. Schenkein (ed.) *Studies in the Organization of Conversational Interaction*, New York: Academic Press. 7-55.
- Schegloff, E. A. (2000). Overlapping talk and the organization of turn-taking for conversation. *Language in Society*, 29, 1-63.
- Stensig, J. (2001). Notes on turn-construction methods in Danish and Turkish. In Cooper-Kuhlen, E. ve M. Selting (Eds.). *Introducing interactional linguistics*. Amsterdam: John Benjamins. 259-286.
- Toksöz, N. (2001). İncelik ve yönetici söylemi: Söz kesme ve sözel örtüşme. *14. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiriler Kitabı*. 134-146.
- Yang, L. (2001). Visualizing spoken discourse: Prosodic form and discourse functions of interruptions. *Proceeding SIGDIAL '01 Proceedings of the Second SIGdial Workshop on Discourse and Dialogue*, Cilt 16. 1-10.
- Wray, A., Trott, K. ve Bloomer, A. (1998). Transcribing speech orthographically. *Projects in Linguistics: A Practical Guide to Researching Language*. Londra: Arnold. 201-212.
- Zuraidah, M.A. & Knowles, G. (2006). Prosody and turn-taking in Malay broadcast Interviews. *Journal of Pragmatics* 38. 490-512.